

တၢ်သုကွဲးသုဖးလံာ် **တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူး**

- ဖးဒီးနၢ်ဟံၤလံာ်အကျိၤတဖၣ်အတၢ်လိၤဆိၣ်လိာ်သးကိးနံးဒီးလၢတၢ်ပညိၣ်အကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်အဂီၢ်(ဒ်အမ့ၢ် နီၢ်ကစၢ်တၢ်သးမုာ်အယီၤ, တၢ်သးဖဲအဖိခိၣ်, တၢ်မၤလိၤအဂီၢ်)
- ငးဘၣ်ထွဲ တၢ်ဂ့ၢ်ခဲလၢာ် ဒီး တၢ်အဒိတဖၣ်လၢ ကဒးန့ၣ်ပၤဖျါထီၣ်တၢ်ယဲၤပုၤ, တၢ်ဂဲၤဒီး, မ့တမ့ၢ် ထါတဖၣ် ဒီး ကယုသ့ၣ်ညါ တၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပုၤ, တၢ်မၤအသး, တၢ်အကျိၤအကျဲ, မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလံာ်အဆၢအတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်
- ကွဲးဖျိၣ်ပုၤလိၤကွၢ် (တၢ်ကွဲးမုာ်နၢ်)ဒီးညသညံၣ်(တၢ်ကွဲးတၢ်ဂ့ၢ်နီၢ်ကီၢ်)လံာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ
- တဲဟံၤဖျါထီၣ် ပုၤကွဲးလံာ်ဖိတက ဖူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ် ဒီး တၢ်အုၣ်ကီၤသးလၢကဆိၣ်ထွဲလံာ်အကျိၤတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ထံၣ်အဂီၢ် လိၤလိၤဆိၣ်
- ကွဲးလံာ်အကျိၤအကလုာ်တဖၣ်လၢအလိၤဆိၣ်လိာ်အသး (တၢ်ထံၣ်, တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ, ညမေမအေလန, ဒီး ထါ) ယုာ်ဒီး တၢ်ကွဲးလံာ်အကျိၤအကျဲလၢကဒးအိၣ်ထီၣ် ဒီး မၤဂ့ၢ်ထီၣ် တၢ်ကွဲး(ရဲၣ်ကွၢ်, ကွဲးပတြိၣ်, ကွဲးကဒါကွၢ်, မၤဘၣ်ထီၣ်ကွၢ်, ဒီး မၤဘၣ်ဂီၢ်ထီၣ်/ဖဲကွဲးထူးထီၣ်)
- ယုထာထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤလၢ အကယုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်, ဟံၤဖျိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢ တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤအဖိခိၣ်, ဒီးနီၤဟ့ၣ်လိၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီးတၢ်ကွဲးအကတၢ်ဘၣ်သး တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤ လၢ ကျိၤကျဲအရဲၣ်အကျဲတခါအပူၤ
- ကတိၤဟံၤဖျါတၢ်ထံၣ်တဖၣ်ရဲၣ်, ငးဖဲဘူး ဒီး ငးအိၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ် ဒီဖျိပုၤကတၢ်ထံၣ်တဖၣ်, ဒီး ကတိၤဖျါထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢ ကစံးကတိၤအါထီၣ်ဖဲလၢ တၢ်တၢ်ပိၣ်အပူၤ
- ကတိၤဟံၤဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤ, လံာ်အကျိၤ, တၢ်ယဲၤပုၤ, မ့တမ့ၢ် ဟ့ၣ်နီၤလိၤတၢ်လဲၤဒီဖျိ လၢအပူၤရဲၣ် ဒီးကျိၤကျဲအရဲၣ်အကျဲအပူၤ
- ငးအိၣ်ထီၣ်, ထူးထီၣ်ရၢလိၤ, ဒီးနီၤဟ့ၣ်လိၤ တၢ်မၤတီၢ်ကျဲလၢ တၢ်ပညိၣ်ဟံၤဖျိၣ်ထီၣ် တၢ်ကစီၣ်အကလုာ်လိၤဆိၣ်လိာ်သးတဖၣ်- လၢအကစၢ်ဒၣ်ဖဲ မ့တမ့ၢ်ယုာ်ဒီးပုၤဂ့ၢ်တဖၣ်
- ဖူးကါ လနမဘအနညးနုၤယမနမသ့ၣ်အသညးစ့ဖုဖုနုၤယမစေအဒုၣ်ဖဲအသညးစ့ကညးအကတၢ်အသညးယညးစ့နုၤညါအေအနုၤညးအကျဲဘၣ်ဘၣ်လၢတၢ်ကွဲးအပူၤ
- မၤလိၤလံာ်ဖဲဖျါအသိတဖၣ်အခိပညီ ဒီဖျိတၢ်ဖူးကါဖဲဒၣ် လံာ်တၢ်အိၣ်သးအဂီၢ်လၢတၢ်ကနီၤအိၣ် (နီၣ်ညးအသညးယနုၤထဲစ့ဖုနုၤယမ့တမ့ၢ်မ့အဆၢနီၣ်ညး)ဒီး လံာ်ဖဲဖျါအကတၢ်နီၤ ဒ်အမ့ၢ်, မနနုၤညးအသညးစ့ဖုနုၤယုာ်ကံထီၣ်ယုာ်ဒီး မသသအ

- သုၣ်ညါ တၢ်ဂံၢ်အါ ဒီး တၢ်နီၤဖးကျိၤကျဲခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိ
- ဖူးကါ တၢ်ဟံၤဖျိၣ် ဒီး တၢ်ထူးကွဲၣ် လၢ နီၣ်ကီၢ်(နီၣ်ဂံၢ်ဖျါအါဖျါ)လၢ ကဘျါလိၤတၢ်ဒူးအကီတဖၣ်
- ဂံၢ်အါ နီၣ်ဂံၢ်ဖျါအါဖျါတဖၣ် ဒီး ဘျါလိၤ တၢ်အိၣ်မုအတၢ်ဂီၢ်ကီတဖၣ်
- နီၤဖး နီၣ်ဂံၢ်ဖျါအါဖျါတဖၣ် ဒီဖျိ နီၣ်ဂံၢ်ဖျါ တဖျါဒီးခံဖျါ(သညးနုၤညးအတၢ်ပၤဖျါခါ)
- ကွဲးဆိလိၤ နီၣ်ဂံၢ်အပူၤ လၢ နီၣ်ဂံၢ်ပနီၣ်ဘျါဖိခိၣ်
- သုၣ်ညါနၢ်ဟံၤ ဒီး ယုထံၣ်န့ၢ် နီၣ်ဂံၢ်အပူၤအတၢ်ပုၤသး(နဆကလလနုၤညးစ့ဖုနုၤညးစ့အသညး)တဖၣ် (၁/၂=၅/၁၀)
- ဟံၤဖျိၣ်ဒီးထူးကွဲၣ် နီၣ်ဂံၢ်အပူၤ ယုာ်ဒီးနုၤညးအသညးစ့နီၣ်ဂံၢ် (၁/၄၂/၄=၂၂)ဒီး ဖူးကါ တၢ်ဘျါလိၤတၢ်ဒူးအကီတဖၣ်
- ဖး, ကွဲး, ထီၣ်သတြိၣ် ဒီး ရဲၣ်လိၤ တၢ်ဘျါဆဲး (နုၤထဲစ့) ဒီး နီၣ်ဂံၢ်ပုၤ (တုၤနုၤညးကတိၤဘနုၤ)
- သုၣ်ညါ ၁/၂ = ၀.၅ ဒီး ၀.၅၀, ဒီး ၁/၄=၀.၂၅, ၂/၄=၀.၅၀, ဒီး ၃/၄=၀.၇၅
- ငးအိၣ်ထီၣ်ဒီး ဖူးကါ ညးစ့ကဆၢကဆၢကဆၢကဆၢကနုၤ(နီၣ်ဂံၢ်နုၤလိၤ-နီၣ်ဂံၢ်ဟးထီၣ်တၢ်ဘျါ)လၢ ခူးတခါအပူၤ
- သုၣ်ညါနၢ်ဟံၤ တၢ်ဂံၢ်အါ ဒီးတၢ်နီၤဖး နီၣ်ဂံၢ်တဖၣ် ယုာ်ဒီး နီၣ်ဂံၢ်တဖျါလၢတသ့ၣ်ညါဖဲ (၄၂=၁၀၇) ဒီး ငးနီၤအစၢ
- ဟံၤဖျါထီၣ်, နီၤဖး ဒီး တုၤ ဆကစီမုၤအဆၢနုၤ (တၢ်ဂီၤလၢအကနုၤအိၣ်လွံၢ်ကနုၤ)တဖၣ် ဒ်အမ့ၢ် ပုၤဆကစီမုၤယမနမသ့ၣ်အသညးစ့ဖုနုၤယမ့တမ့ၢ်ဘကျဲနုၤယမမေမုၤမၤတုၤဒီး
- ထီၣ်ဒူး ဒီး ထီၣ်သတြိၣ် တၢ်အနၢ်တဖၣ် (ညးနုၤ)
- သုၣ်ညါနၢ်ဟံၤ တၢ်အကွၢ်အဂီၤတဖၣ် မနနုၤညးအသညး(တၢ်ယုာ်ကဒါကွၢ်)ယမသအအသညး(တၢ်တရံးဝးကတိၤ)ညးစ့အသညးအသညး(တၢ်သူးထီၣ်သူးလိၤ)တဖၣ်
- ဂံၢ်ဒူး ကွဲၣ်အိၣ်မဲၣ်ထီၣ် တၢ်ဂီၤတဖၣ်အဟီၣ်ကတိၤ ဒီး တၢ်ကနုၤဝးဝး (စနုၤမၤနုၤအနုၤ)
- ဟံၤဖျိၣ်, ရဲၣ်ဖျိၣ်, ငးန့ၣ်ပၤဖျါ ဒီး ကတိၤဟံၤဖျါ နီၣ်ဂံၢ်အဖျိၣ် လၢမၤစ့ဖုနုၤညးစ့ခါခါခါညးစ့အသညးစ့တဖၣ်အဖိခိၣ်

ဖဲအုၣ် **စိၣ်ရှၢၣ်တၢ်ဖဲလိမၤဒီး**

- ငးန့ၣ်ပၤဖျါထီၣ်ဒီး ဘျါလိၤတၢ်ဂီၢ်ကီတဖၣ်ဒ် တၢ်မၤကွၢ် ဒီးတၢ်သမံသမိးအကျဲအသး ဒီဖျိ အံၣ်ကွဲးယုာ်တၢ်ဆိလိၤဟံၤလိၤကျိၤကျဲ ဒီး ဟံၤဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံး ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ဆိလိၤဟံၤလိၤ အိၣ်လၢနုၤဆၢၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဖိခိၣ်အံၣ်
- ကွၢ်ယုသ့ၣ်ညါ ဒီးမၤနီၣ်မၤယါ ထးနါတဖၣ် ထူးတၢ် ဒီး ဆိၣ်ဖျိး ထးနါ(မဲၣ်ကန့ၣ်) အဂုၤအကတဖၣ် ဒီး စၢ်ထးတဖၣ်
- တုၤထီၣ် အံၣ်လဲၣ်ထရိၣ်မဲၣ်ကန့ၣ် ဒီး ဟံၤဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်နီၢ်ကီၢ်တဖၣ်လၢ အငးကထီၣ်အံၣ်လဲၣ်ထရိၣ်မဲၣ်ကန့ၣ်လၢအသဟီၣ်ဆူၣ်
- ဟံၤဖျါထီၣ်တၢ်ပိးတၢ်လိၤတဖၣ်လၢ အမ့ၢ် တၢ်ပျဲလိၤ ဒီး တၢ်ဒီသဒါတၢ်ဂီၢ်ဒီး/မ့တမ့ၢ် လိၤသဟီၣ်တဖၣ်
- ဟံၤဖျါထီၣ် တၢ်ယုၤတၢ်ယၢ်တဖၣ် ဒီး နုၤအသသမိၤညးစ့ (တၢ်ယၢ်ပြဲကဒ်ဖိ)ငးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါ လၢနီၢ်ခိမိၢ်ပုၤတဖၣ်အပူၤဒ်မ့ၢ် မဲာ်ထံ, ထူးပျဲထံ, ဖဲဘၣ်ဒီး သ့ၣ် တဖၣ်, ဘၣ်ဆၣ်သန့ၣ်ကုကသံၣ်ဒီသဒါ(ကၢ်ကွဲၣ်ဆူ)တြိဆၢတၢ်ဖိယၢ်တဖၣ်
- ငးန့ၣ်ပၤဖျါထီၣ်တၢ်အသးအကၢ်(ဒ်အဆၢနုၤ) (ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ကိၣ်လိၣ်, တၢ်အထံဒီးတၢ်သဝံ)တဖၣ်အတၢ်အိၣ်သး ဆိတလဲအသးဒ်လဲၣ်အဂီၢ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်တခါခါဒီးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ကီၢ် ဒီး တၢ်ခုၣ် အခါ
- ငးန့ၣ်ပၤဖျါထီၣ် ထံလဲၤဒီဖျိ ထံတၢ်လဲၤတရံးအသး လၢအစူးကါဖဲ တၢ်သဝံ, တၢ်သဝံကထီၣ်ထံ, ထံဖျါ, မုခိၣ်ဖိ, ဘျါ, တၢ်ဖူထံ ဒီး တၢ်ဟံၤဖျိထီၣ်သး အကျိၤအကျဲတဖၣ်, ဒီး ဟံၤဖျါထီၣ်ထံတဖၣ်တခါစုာ်အတၢ်အိၣ်သးအဂီၢ်

- သုၣ်ညါနၢ်ဟံၤ ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတၢ်ဆိလိၤဟံၤလိၤအဂီၢ်မိၢ်ပုၤ, လးထံးကျဲဒီးလိကွဲၣ်ခါ
- သုၣ်ညါနၢ်ဟံၤ ကီၢ်အမဲရဲကတၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအကွၢ်အဂီၤဒီး ပုၤကုပုၤကညိကလုာ်တဖၣ်အိၣ်ဆိလိၤအသး, ဟီၣ်ကတိၤတဖၣ် ဒီး မဲၣ်န့ၣ်စိထီၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖျိ
- သုၣ်ညါနၢ်ဟံၤ ကီၢ်မဲၣ်စံၣ်ကိၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအကွၢ်အဂီၤ ဒီးပုၤကုပုၤကညိကလုာ်တဖၣ်အိၣ်ဆိလိၤအသး
- သုၣ်ညါနၢ်ဟံၤ ကီၢ်မဲၣ်န့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအကွၢ်အဂီၤ ဒီး ပုၤကုပုၤကညိကလုာ်တဖၣ်အိၣ်ဆိလိၤအသး

တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ

- ငးန့ၣ်ပၤဖျါထီၣ် ခိၣ်န့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ, သးတၢ်တူၢ်ဘၣ်, ပုၤတၢ်တၢ်န့ၣ်လိၤမၤသကိးတၢ်ကျိၤကျဲလၢအဂုၤ
- သုၣ်ညါနၢ်ဟံၤ ပုၤကညိနီၢ်ခိမိၢ်ပုၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ, ဒီး မိၢ်ပုၤတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီး တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်
- လူပိာ်မၤထွဲ နီၢ်တဂၤလုာ်လုာ်သကဲးပဝး, ဒီး တၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါ ဒီး နီၢ်ဂံၢ်ဘါဆူၣ်ချ တၢ်န့ၣ်ကျဲ
- သုၣ်ညါနၢ်ဟံၤတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘါ ဒီး ခိၣ်ယုၤဆူၣ်ချ ဂုၢ်ဝီတဖၣ်

ဒွဲလၢတၢ်ဖဲလိမၤဒီးဒီး တၢ်ဒုးန့ၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ် နီၢ်ခိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘၢ

- ထီၣ်သၢတြီၤဒွဲလၢကူၣ်သ့တၢ်ဖဲလိမၤဒီး ဒီး တၢ်မၤယုၣ်မၤသကိးတၢ် အလုၢ်အလၢ် ယုၣ်ဒီး ကလုာ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢကလုာ်ကလုာ်ဒီး လၢ တၢ်စံၣ်စိၤတဲၤစိၤအပူၤ
- ထီၣ်သၢတြီၤ ဒီး သးဝံၣ်ဆၢက့ၤ တၢ်သံကျဲၤ ဒီး ဒုးအိၣ်ထီၣ် ဒီးကွဲးတၢ် သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢလၢအိၣ်ယုၣ်ဒီးအခိပညိၣ်ကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်
- ပၢ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂဲၤကလံၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အခိပညိၣ်အိၣ်ဒဲလဲၣ် ဒီး ဒုးန့ၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ် ကလုာ်တၢ်ဂဲၤကလံၣ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢအခိအတဲာ်တဖၣ်
- ယုၣ်သ့ၣ်ညါ တၢ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်အလီၢ်တဖၣ်လၢ ပာ်ခိၣ်ခိၣ်ဒိၣ်ဘုၣ်ပူၤ

- မၤဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် ဒီး ကျိၤကျဲၤတၢ်လိၣ်ဘၣ်လၢ နီၢ်ခိတၢ်ဟူးဂဲၤအကလုာ်ကလုာ်အဂီၢ်
- န့ၣ်လီၤပၣ်ယုၣ်ဖဲ နီၢ်ခိတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢ အစၢ် ဆူ အဆူၣ်အပတီၢ်
- ဂုၢ်ကျဲးစးမၤလၢပုၤ ဒီးပၤယာ် နီၢ်ခိတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ဆူၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘၢ
- ဒုးန့ၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ် နီၢ်ကစၢ် ဒီး ပုၤဂ့ၢ်ဝီ တၢ်ပံးန့ၢ်မူဒါ
- ပၢ်လုၢ်ပၢ်ပူၤနီၢ်ခိတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ လၢနီၢ်ကစၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ဆူၣ်, တၢ်သ့ၣ်ဖဲသးညိၣ် ဒီး တၢ်တၢ်တၢ်အဂီၢ်
- သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ် တၢ်သိၣ်တၢ်သီအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိလၢဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီး တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ဆူၣ် ဒီး နီၢ်ခိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘၢ (စ့ပုၤဝဲဒုၣ်အညး)